

7. Пакова О.Н. Определение вероятности банкротства с помощью системы показателей У. Бивера / О.Н. Пакова, Н.Н. Чемеркина // Режим доступа: science.ncstu.ru/conf/past/2007/11region/theses/24/079.pdf/file_download
8. Выбор математического инструментария процедур диагностики в антикризисном управлении // Режим доступа: <http://osnovi-bankrotstva.ru/file80.htm>
9. Вітлінський В.В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику : монографія / В.В. Вітлінський. — Київ, ДЕМІУР, 1996 р. — 212 с.
10. Эйтингон В.Н. Прогнозирование банкротства: основные методики и проблемы // Режим доступа <http://www.iteam.ru/articles.php?pid=1&tid=2&sid=16&id=141>
11. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. — М.: ИНФРА-М, 1995. — 176 с
12. Бриггем Ю. Финансовый менеджмент. Полный курс. В 2 томах. / Ю. Бриггем, Л. Гапенски. — М.: Экономическая школа, 2004. — 1166 с.
13. Словник банківської термінології // <http://www.glossary.org.ua/article/koefitsijent-potochnoji-likvidnosti/>
14. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Пер. с англ. / Р. Брейли, С. Майерс — М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1997. — 1120 с.
15. Ванькович Д.В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств / Д.В. Ванькович // Фінанси України. — 2004. — № 9. — С. 112-117.
16. Гончаров В.В. Важнейшие понятия и концепции в современном управлении / В.В. Гончаров. — М.: МНИИПУ, 1998. — 176 с.
17. Кравченко В.Ф. Организационный инжиниринг / В.Ф. Кравченко, Е.Ф. Кравченко, П.В. Забелин. — М.: Приор, 1999. — 256 с.
18. Унковская Т.Е. Финансовое равновесие предприятия / Т.Е. Унковская. - К.: Генеза, 1997. - 328 с.
19. Світлана Слава. Обґрунтування пріоритетних напрямів економічного розвитку Закарпаття // Звіт дослідження/ Проект партнерства Канада – Україна “Регіональне врядування та розвиток”. – Київ-Ужгород, 2007.– 60 с.
20. Справочник финансиста / под ред. Э.А. Уткина, изд-во "Экмос", 1998. - 494 с
21. Костишина О. Я. Діагностика банкрутства підприємства як результат його становища: зарубіжний і вітчизняний досвід // <http://eprints.ksame.kharkov.ua/5326/1/>
22. Камінський А.Б. Моделювання фінансових ризиків: монографія. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. — 304 с.
23. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 17.01.2001 № 10 – <http://www.me.gov.ua>. — офіційний сайт Міністерства економіки.
24. Степанова Г.Н. Проблемы диагностики банкротства в антикризисном управлении предприятием / Г.Н. Степанова // <http://www.nesterova.ru/nauch/avt.html>
25. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / М.Я. Коробов.– К.: Знання. — 2000. — 378 с.
26. Кравченко В.Ф. Организационный инжиниринг / В.Ф. Кравченко, Е.Ф. Кравченко, П.В. Забелин. — М.: Приор, 1999. — 256 с.
27. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Под ред. Н. Г. Данилочкиной. - М: Аудит, ЮНИТИ, 1998.- 279с.
28. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Пер с нем. / Д. Хан. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 800 с.
29. Бень Т.Г. Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств / Т.Г. Бень, С.Б. Довбня // Фінанси України. — 2000. — №7. — С. 58-65.
30. Коваленко Г.В. Бюджетування на підприємстві / Г.В. Коваленко // Фінанси України. — 2003. — №3. — С. 98-109.
31. Удовенко В.О. Моделювання системних характеристик в трансформаційній економіці / В.О. Удовенко. — Кривий Ріг: Мінерал, 2010. — 540 с.

65.011.12

*Приймак Н.С., старший викладач,
Криворізький економічний інститут КНЕУ ім. В. Гетьмана*

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Сучасні умови господарювання підприємств та дефіцит фінансових ресурсів суб'єктів господарювання зумовлюють пошук напрямків активізації джерел фінансових ресурсів для забезпечення розвитку та відтворення основного капіталу. Недоступність та висока вартість кредитних ресурсів підвищують роль власних джерел фінансових ресурсів, до числа яких відноситься чистий прибуток та амортизацію. В таких умовах, розробка ефективної амортизаційної політики підприємства стає обов'язковою частиною системи стратегічного управління та інструментом досягнення цілей підприємства.

Дослідженням питань нарахування, обліку та використання амортизації в межах амортизаційної політики підприємства займалися такі науковці як Косова Т.Д., Кузьменко С.Н., Васильєва Т.А., Ярошенко С.П., Фукс А.Є., Загородній А.Г., Саган Т.Л., Стадницький Ю., Ткаченко Л., Городянська Л.В., Орлов П., Орлов С., Рошило В.І. та інші. Проте, єдності у трактуваннях сутності амортизаційної політики, її складу та елементів на сьогодні серед науковців немає, що обумовлює необхідність доцільності подальших наукових досліджень у даному напрямку.

Мета статті полягає у уточненні сутності амортизаційної політики та обґрунтуванні її елементів. Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання: дослідити сутність амортизаційної політики, визначити склад її елементів та обґрунтувати взаємозв'язки між ними. Сучасна економічна теорія розмежує економічні терміни «амортизація» та «амортизаційна політика», що цілком природно, оскільки дані категорії мають різне змістовне навантаження на підприємстві.

Амортизація, що має прояв у комплексі взаємопов'язаних функцій, є складною економічною категорією, інструментом управління підприємствами на макрорівні та регулювання їх діяльності на макрорівні. Безпосередньо через розуміння амортизації та функцій, що вона виконує в економічному просторі, розкривається зміст амортизаційної політики. Амортизаційна політика за своєю сутністю є категорією управлінською, оскільки згідно визначення академічного тлумачного словника термін «політика» (грецьк. *politika* – державні чи суспільні справи, від *polis* - держава) у дослівному перекладі означає участь у справах держави, визначення форм, завдань, змісту її діяльності.

Існуючі в економічній науковій літературі підходи до визначення сутності амортизаційної політики свідчать про різноманітність поглядів і водночас переважне зведення її аналізу до розуміння амортизації та методів її реалізації. Отже, можна стверджувати, що вся теоретична сутність та практична значущість амортизації в сучасній економічній науці розкривається через механізм нарахування амортизаційних відрахувань та використання амортизаційного фонду.

Амортизаційна політика є складною економічною категорією, яка має застосовуватися для управління економічними процесами як на макро-, так і на мікрорівні господарювання.

Перш за все, амортизаційна політика – це частина державної економічної політики, складова інвестиційної, інноваційної та податкової політики, яка за допомогою встановлення науково обґрунтованих методів, нормативів та інших інструментів забезпечує відтворення основного капіталу підприємств та галузей національної економіки у часі та просторі з метою підтримки та зростання її конкурентоспроможності. Наведене визначення розкриває теоретичний зміст амортизаційної політики на рівні держави – державної амортизаційної політики.

У свою чергу, амортизаційну політику підприємства слід розглядати як частину державної амортизаційної політики, оскільки вона, перш за все, базується на принципах, методах і нормативах амортизації, затверджених законодавчими і нормативними актами держави. Автор даної роботи наполягає на тому, що амортизаційна політика підприємства являє собою цілеспрямовану, систематичну, гнучку діяльність підприємства по забезпеченню ефективного кругообігу та відтворення основного капіталу шляхом управління процесами формування і розподілу коштів амортизаційного фонду.

Саме таке визначення, на нашу думку, враховує стратегічний характер формування амортизаційної політики та її значення для підприємств. На думку автора, цілеспрямованість амортизаційної політики є результатом її підпорядкування загальній стратегії розвитку підприємства; систематичність амортизаційної політики пояснюється вимогою до безперервності на підприємстві процесів управління відтворенням основного капіталу; гнучкість амортизаційної політики є вимогою динамічності середовища діяльності сучасних підприємств;

Головне значення амортизаційної політики вбачається у забезпеченні умов стабільного розвитку підприємства відповідно до поставлених стратегічних орієнтирів функціонування у всіх сферах його діяльності – фінансовій, інвестиційній, інноваційній тощо при найкращому економічному способі формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів.

Оскільки амортизаційна політика підприємств має управлінську природу, то її формування належить до функцій управління підприємством. Місце амортизаційної політики у загальній економічній діяльності підприємства представлено автором схематично на рис. 1.

Перш за все, амортизаційна політика підприємства є частиною загальної стратегії управління та формується у відповідності з її типом (стратегією зростання, стабілізації чи скорочення [5]).

У відповідності із однією з обраних загальних стратегій діяльності підприємства визначаються напрямки розвитку всіх складових елементів системи управління підприємством, в т.ч. бухгалтерської та податкової системи, системи управління витратами, відповідно до яких і формується амортизаційна політика підприємства та її тип.



Рис. 1. Місце амортизаційної політики у загальній економічній діяльності підприємства

Залежність формування амортизаційної політики підприємства від бухгалтерської та податкової системи визначається тим, що перша система має на меті визначення можливого розміру амортизаційних відрахувань відповідно до обраного методу нарахування амортизації (у випадку податкового обліку – до дозволеного методу нарахування амортизації), а система управління витратами визначає т.зв. верхню межу, граничний розмір амортизації у структурі собівартості. Тобто з рис. 1. слідує, що система бухгалтерського і податкового обліку, а також система управління витратами є так звані «обмежувачами» при розробці амортизаційної політики підприємства.

У відповідності із існуючими обмеженнями та загальною стратегією розвитку підприємства має визначатися тип амортизаційної політики. Так, на нашу думку:

для стратегії зростання найбільш характерна амортизаційна політика, підпорядкована інвестиційно-інноваційним її цілям (відтворенню основних засобів відповідно до чинного етапу НТП у галузі діяльності, яке можна вважати розширеним), однак підприємство може обрати і амортизаційну політику, т.зв. «помірного типу», яка буде спрямована на оптимізацію витрат (оптимізацію частки амортизації у структурі витрат підприємства);

для стратегії стабілізації найбільш ефективним буде обрання амортизаційної політики, спрямованої на підтримку засобів виробництва у конкурентоспроможному стані (передбачає як просте, так і розширене відтворення основних засобів). Тип відтворення у цьому випадку визначається загальною динамікою розвитку засобів виробництва у галузі діяльності;

для стратегії скорочення амортизаційна політика повинна бути підкорена генеральній меті - мінімізації витрат, тому даний тип амортизаційної політики спрямований на зниження частки амортизації у структурі витрат. Цілі відтворення при даному типі стратегії є другорядними.

Згідно обраної стратегії підприємства формується амортизаційна політика, яка знаходить своє матеріальне відображення у акумулюванні коштів в амортизаційному фонді підприємства.

З рис. 1. також видно, що кошти амортизаційного фонду можуть використовуватися у вигляді фондів обігу як тимчасовий захід, із поверненням до цільового призначення, але перш за все, повинні бути спрямованими на цілі відтворення основного капіталу. Саме спрямування коштів даного фонду залежить також від загальної стратегії розвитку та поточного фінансово-економічного становища підприємства.

Звичайно, для розуміння місця амортизаційної політики у економічній діяльності підприємства необхідно проаналізувати всі її складові елементи, які автором впорядковано на рис. 2.

Позиція автора за рис. 2 зводиться до того, що елементи амортизаційної політики за укрупненим підходом до їх групування можна поділити на: знос, вартість що амортизується, термін корисного використання, методи нарахування амортизації, собівартість продукції (в тій частині, до якої належать амортизаційні відрахування), амортизаційний фонд, відтворення основного капіталу (інвестиційний процес).

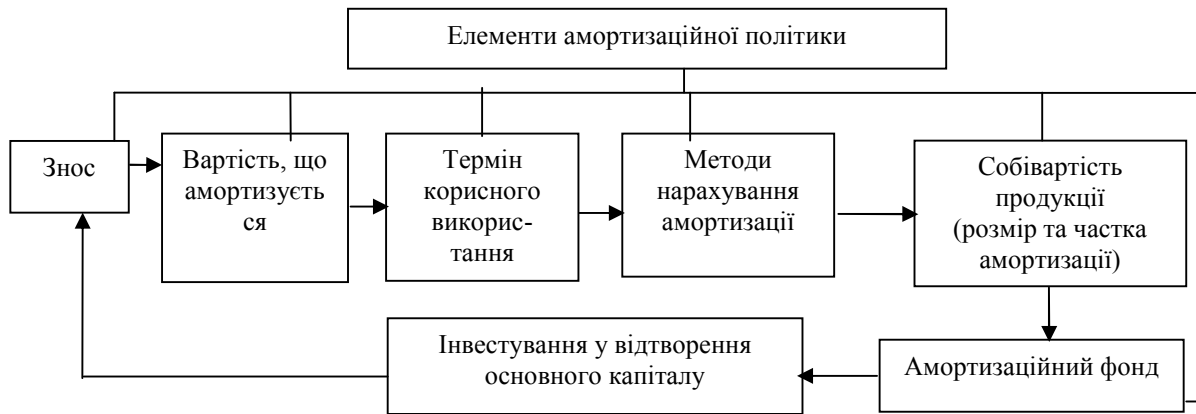


Рис. 2. Елементи амортизаційної політики

Першочерговим елементом амортизаційної політики нами визначено знос, оскільки він є першопричиною, яка спонукає до визначення та розробки амортизаційної політики. Сучасні проблеми, пов'язані із визначенням зносу основних засобів підприємства, можна звести до наступного: відсутність єдиного трактування сутності зносу та визначення його форм; урівняння процесів зносу та амортизації в економічних аспектах оцінки основних засобів; визначення шляхів усунення зносу об'єктів основних засобів.

Автор вважає доцільним під зносом основних засобів розуміти часткову або повну втрату об'єктами основних засобів своїх корисних (споживчих) властивостей відповідно до початкових, поточних або довгострокових цілей використання даних засобів у виробничо-господарській діяльності підприємства. Він є першопричиною амортизації та процесом, що має вивчатися (перетворення натуральної форми у вартісну).

В процесі управління відтворенням основних засобів категорія зносу трансформується в амортизацію через вартість, що амортизується. Як елемент амортизаційної політики, вірне розуміння вартості, що амортизується, є основою для визначення потоку амортизаційних відрахувань та поповнення (формування) амортизаційного фонду підприємств.

Для визначення розміру амортизаційних відрахувань, необхідно обґрунтувати термін корисного використання об'єктів основних засобів.

Термін корисного використання – це очікуваний період часу, протягом якого основні засоби будуть використовуватися підприємством, або використовуючи їх підприємство здійснить випуск очікуваного обсягу продукції (робіт, послуг) [3, с. 41].

Наступним елементом амортизаційної політики, який потребує висвітлення, є вибір методу нарахування амортизації об'єктів основних засобів. Дане питання є найбільш висвітленим у науковій літературі, і саме до вибору методу амортизації у певних економістів саме і зводиться зміст амортизаційної політики.

Визначення сутності економічної категорії «метод амортизації» вітчизняним законодавством не надається. До того ж і в науковій літературі дана економічна категорія у більшості випадків не розглядається.

На нашу думку, метод нарахування амортизації є елементом амортизаційної політики, який визначає порядок систематичного та повного списання вартості окремих об'єктів чи груп основних засобів на вартість готової продукції, виготовленої з їх використанням.

Метод амортизації підприємством обирається самостійно, відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» [1, с. 45-47], а також підприємство вправі використовувати норми та методи амортизації, передбачені податковим законодавством. Причому, методи, запропоновані для використання у бухгалтерському та у податковому обліку, є різними.

Вибір методу амортизації підприємства здійснюють, керуючись рядом факторів, які в сукупності утворюють економічні вигоди, зокрема: темпи зміни обсягів діяльності та її доходності; темпи зростання поточних витрат; зміни в податковій політиці держави; необхідність та час виконання податкових зобов'язань, джерелом покриття яких є чистий прибуток підприємства або проведення капітальних витрат за рахунок прибутку; прогнозований період експлуатації об'єкта амортизації до його ліквідації або продажу; можлива ціна реалізації об'єкта амортизації; потреба у формуванні власних фінансових ресурсів протягом амортизаційного періоду [30, с. 39]. Такий перелік факторів, на думку автора, можна доповнити наступними: тип загальної та загальноконкурентної стратегії розвитку підприємства; стан конкуренції в галузі; динаміка попиту та ціни на продукцію; динаміка розвитку НТП в галузі; прогнозований темп інфляції; рентабельність

інвестицій галузі і підприємства; рівень фінансової стійкості.

Зазначені фактори сприятимуть узгодженню вибору методу амортизації зі стратегічним набором підприємства та врахуванню впливу зовнішніх, системних ризиків на майбутній розмір амортизаційного фонду.

Також до елементів амортизаційної політики підприємства слід віднести собівартість продукції, до складу якої включається сума амортизаційних відрахувань. Звичайно, віднесення собівартості до складу амортизаційної політики є дещо умовним, оскільки, в першу чергу, вона є об'єктом управління системою витрат на підприємстві, але при цьому структура витрат в економіці України та частка амортизації є індикатором ефективності амортизаційної політики на підприємстві та в державі. Таким чином встановлюється взаємозв'язок між амортизаційною політикою та стратегією підприємства. Собівартість як елемент амортизаційної політики повинна виступати у ролі обмежувача, який повинен визначати доцільність використання методів та систем амортизації.

Одним із центральних елементів амортизаційної політики є амортизаційний фонд, який за своєю сутністю є грошовим фондом, що утворюється в наслідок здійснення амортизаційних відрахувань основних фондів. Існування різних думок щодо сутності та доцільності утворення амортизаційного фонду походить від проблеми доцільності нецільового використання коштів даного фонду.

За сучасних умов, при використанні амортизаційного фонду підприємства можуть обрати три варіанти розвитку подій. Перший полягає у тому, щоб кошти амортизаційного фонду акумулювалися на бухгалтерських рахунках (депозитних банківських рахунках) та використовувалися виключно на потреби капітального інвестування. Другий варіант передбачає можливість відволікання даних коштів (у разі відсутності необхідності в оновленні основних фондів) на поточні потреби, тобто для обслуговування господарського обороту підприємства. Третій варіант, про доцільність застосування якого вчені не дійшли єдиного висновку, полягає у використанні коштів амортизаційного фонду у якості джерела фінансування короткострокових фінансових інвестицій підприємства.

На нашу думку, перелічені варіанти розвитку подій цілком мають право на існування, але можуть бути використані при різних типах загальної стратегії та поточного фінансового стану підприємства та за різного рівня компетенції фінансових менеджерів.

І останнім елементом амортизаційної політики, який нами був виділений на рис. 2, є процес інвестування у відтворення основного капіталу підприємства. Даний етап є заключним елементом в реалізації амортизаційної політики і саме він вказує на ефективність її формування.

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

амортизаційна політика підприємства являє собою цілеспрямовану, систематичну, гнучку діяльність підприємства по забезпеченню ефективного кругообігу та відтворення основного капіталу шляхом управління процесами формування і розподілу коштів амортизаційного фонду;

голове значення амортизаційної політики вбачається у забезпеченні умов стабільного розвитку підприємства відповідно до поставлених стратегічних орієнтирів функціонування у всіх сферах його діяльності – фінансовій, інвестиційній, інноваційній тощо при найкращому економічному способі формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів.

елементи амортизаційної політики за укрупненим підходом до їх групування можна поділити на: знос, вартість що амортизується, термін корисного використання, методи нарахування амортизації, собівартість продукції (в тій частині, до якої належать амортизаційні відрахування), амортизаційний фонд, відтворення основного капіталу (інвестиційний процес).

Саме якісне управління елементами амортизаційної політики визначає ефективність її реалізації.

Література

1. Основні засоби: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затверджене наказом МФУ від 27.04.2000р. // Бухгалтерія. - 2005 р. - №29 (652), 18 липня 2005 року. – С. 43-48.
2. Про оподаткування прибутку підприємств: закон України від 22.05.1997р. №283/97-ВР із змінами і доповненнями // Все про бухгалтерський облік.- 2007.- № 15 від 13 лютого.
3. Николок Г. Роль амортизації в формуванні бюджету [Текст] / Г. Николок // Справочник економіста. – 2004. - №8(08). – С. 40-46.
4. Фукс А.С. Амортизація і оновлення основного капіталу: теорія і практика / Ф.С. Фукс. – К.: Видавництво КДЕУ, 1996. – 160с.
5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління / З.Є. Шершньова, С.В.Оборська. – К.: КНЕУ, 1999 – 324 с.